

Westerheem

tijdschrift voor de Nederlandse archeologie

jaargang 52 • nr. 1 • februari 2003

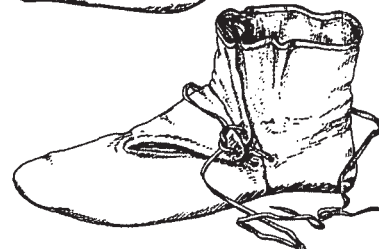
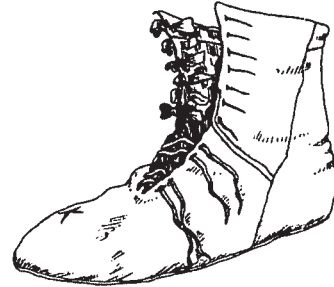

AWN

Olaf Goubitz, Carol van Driel-Murray en Willy Groenman-van Waateringe, *Stepping through Time; Archaeological Footwear from Prehistoric Times until 1800*. Stichting Promotie Archeologie, Zwolle 2001. ISBN 90-801044-6-9. Formaat 29 x 23 cm., geb., zw./w.-ill., 396 pag. Prijs € 55,-.

Het is al weer enige tijd geleden, dat dit kloeke en degelijk gebonden boekwerk verscheen. In *Westerheem* 2002 nr. 3 (p. 135) is deze publicatie reeds gesignaleerd onder de toezegging, dat in een later stadium wat uitgebreider hierop zou worden teruggekomen. Tijd- en vooral plaatsgebrek noopten tot een verder uitstel dan de bedoeling was. Veel eerder, in *Westerheem* 1979 nr 2, verscheen één van de eerste publicaties van Olaf Goubitz, getiteld 'Een snipper is ook een schoen; over archeologische ledervondsten en hun behandeling' (pag. 70-92). Daarmee introduceerde Goubitz zichzelf en zijn aanpak, in de wereld van de archeologie. Hij heeft het geweten. Twintig jaar lang zouden niet alleen onze 'professionals' (Dordrecht, 10.000 schoenen!), maar ook tal van amateur-archeologen uit alle uithoeken van Nederland en Vlaanderen hun ledervondsten naar de ROB sturen. Daar wist Goubitz een onooglijk zwart modderig leren lapje weer tot schoen te verheffen, compleet met tekening en bijbehorend verhaal. En al die tekeningen en teksten kom je dan ook weer overal tegen, zowel in gedegen vakliteratuur als in armzalige maar liefdevol uitgegeven blaadjes van heemkundekringen. In ons eigen tijdschrift publiceerde Goubitz behalve in 1979 ook in 1983, 1985, 1987, 1989, 1995 en 1996 over schoeiselvondsten. Door systematische bewerking van al die bijeengegaaarde informatie over bodemvondsten ontstond een unieke gegevensbank, vastgelegd in dit fraaie boek, dat terecht wel is aangeduid als de 'schoenenbijbel' voor de archeoloog. Deze bijbel bestaat niet uit twee, maar uit vier delen. Allereerst een uitvoerige inleiding over schoeisel in het algemeen (p. 9-129), gevolgd door de beschrijving van een 155-tal onderscheiden types schoeisel (p. 131-334). Goubitz laat ons daarin alle aspecten van de het schoeisel zien: het materiaal, snijpatronen, het stik-, naaiwerk en andere constructiewijzen, fraaie perforaties en andere decoratietechnieken, veters, gespen en andere sluitingen, zolen, etc. en dat alles uitgebreid geïllustreerd met voorbeelden uit vooral de vaderlandse bodem. Maar waar dat nodig is, aarzelt de auteur niet om ook modellen uit de ons omringende landen

ten tonele te voeren. De 155 soorten schoeisel in de uitvoerig gedocumenteerde catalogus (waarin ook de houten klomp niet ont-

Afb. 1. Schoeisel, Dordrecht. Uit: Goubitz e.a. 2001

breekt), zijn vaak weer onderverdeeld in subtypen, varianten, groepen et cetera. Het valt op, dat het Zuid-Hollandse Ooltgensplaat nu in Zeeland blijkt te liggen (p. 259), het is ook even wennen, dat de tekeningen van het gereconstrueerde schoeisel niet op schaal zijn, waardoor bijvoorbeeld een hoge mannenlaars in het niet valt bij een naar verhouding reusachtige kinderschoen. Na de catalogus volgt tenslotte een 'glossary' van schoeiseltermen, een checklist en een uitgebreide lijst met geraadpleegde literatuur. De checklist vormt een onmisbare handleiding bij het beschrijven van archeologisch schoeisel.

Omdat Goubitz zich in dit standaardwerk beperkt tot schoenen uit de Middeleeuwen tot 1800, is het niet onaardig om eens te bezien waarmee men zich in de daaraan voorafgaande periode schoeide. Dat lezen we in het derde en vierde 'deel' van dit boek, in een bijdrage van dr. Carol van Driel Murray ('Footwear in the North-Western Provinces of the Roman Empire', p. 357-376) en van dr. Willy Groenman-van Waateringe ('Prehistoric Footwear', p.379-396).

Van Driel-Murray moet zich voor Romeins schoeisel vooral op het buitenland richten. Zij schenkt ook aandacht aan schoenmakers, schoenmaten en schoenafdrukken. In het Romeinse Rijk plachten zelfs kleine kinderen schoeisel te dragen. Zo zijn het juist schoeiselvondsten, die onmiskenbaar aangeven dat ook vrouwen en kleine kinderen de legerkampen bevolkten.

Groenman-van Waateringe plaatst haar prehistorisch schoeisel eveneens in een meer Europese context. Een belangrijk item in haar bijdrage is uiteraard de oudst bekende Europese schoen van huid of leder, namelijk die van de Ötztaler gletscher mummie.

Een woord van waardering is hier op zijn plaats voor SPA, de Stichting Promotie Archeologie, die er in is geslaagd om een dergelijk omvangrijk werk voor een in feite toch beperkte groep geïnteresseerden uit te geven. SPA heeft overigens tot doel de archeologie en het archeologisch onderzoek in de ruimste zin bekendheid te verschaffen bij een zo breed mogelijk publiek. Het werkgebied van de stichting is vergelijkbaar met dat van onze literatuurrubrieken in Westerheem: Nederland en die landen of gebieden daarbuiten, die ons land op enig tijdstip van importwaar hebben voorzien of exportgebieden zijn geweest. Info: <http://www.archeologie-spa.nl>

* * *

Johan Veeckman (red.) with Sarah Jennings, Claire Dumortier, David Whitehouse, Frans Verhaeghe (executive committee), *Majolica and Glass from Italy to Antwerp and beyond. The transfer of technology in the 16th-early 17th century*. Antwerpen 2002. ISBN 90-802915-6-0. Zw./w.ill., 28 x 24 cm, 492 pag., prijs € 49,50.

Van 3 tot 5 juni 1999 vond in Antwerpen een internationaal congres plaats over de stand van zaken van het onderzoek naar majolica en glas uit de zestiende en vroege zeventiende eeuw. Centraal stond de rol die de stad Antwerpen speelde bij de productie van dit materiaal. Vertegenwoordigers uit vijftien landen woonden het colloquium bij. De tekst van hun lezingen (23 stuks) en hun posterbijdragen (19 stuks) vullen dit kloeke boekwerk.

De combinatie van majolica en glas moge op het eerste gezicht wat vreemd lijken, maar bij allebei deze producten waren het Italianen die in Antwerpen nieuwe technieken introduceerden. De daar geïntroduceerde vaardigheden verspreidden zich vervolgens over ons land en over de rest van Noordwest-Europa.

Jan Baart ('Sixteenth century majolica from the North Netherlands' en 'The façon de Venice glass of Amsterdam') en Harold Henkes ('The influence of Antwerp in the development of glass production in the 16th and 17th centuries in the northern Netherlands') leverden hun bijdragen aan de lezingen vanuit ons land. Daarnaast verzorgden Sebastiaan Ostkamp, Rob Roedema en Rob van Wilgen een posterbijdrage met als titel 'The introduction of majolica in Alkmaar'. Het colloquium in Antwerpen en deze publicatie, vormen tezamen een waardevol vervolg op het colloquium dat in 1997 in Londen plaatsvond (D. Gaimster ed.,

Afb. 2. Majolica schotel, Alkmaar, Luttk Oudorp 1560-'80. Uit: 'Majolica and Glass 2002'.